

René van Royen en Sunnyva van der Vegt

Historici te Amsterdam

OP DE MINUUT NAUWKEURIG

[*Tommie Hendriks, Rouw en Razernij om Caesar. De wraak van het volk voor een politieke moord zonder weerga (Aspekt; Soesterberg 2008) 234 p., ill., krt., € 16,95, ISBN 9789059112957*]

Boekbespreking in: *Tijdschrift voor Geschiedenis, Volume 122, 250-251.*
Van Gorcum Publishers, Assen, 2009, ISSN: 0040-7518.

De moord op Julius Caesar, beschreven als een spannende thriller. Zo kan *Rouw en Razernij om Caesar* het best worden getypeerd. De auteur Tommie Hendriks schotelt ons een vlot verhaal voor, waarin we getuige zijn van alles wat er voorafgaand aan, tijdens en vlak na de moordpartij op de beroemde veldheer gebeurde. Zijn boek is echter niet zomaar een meeslepende vertelling. Na het verhalende deel levert Hendriks namelijk een chronologisch overzicht, waaruit blijkt dat hij zijn werk zeer precies heeft gedaan. Voor elke zin in zijn verhaal (en dus elke minuut in de loop der gebeurtenissen) geeft hij argumenten en een verantwoording. En juist met dit nauwkeurige ‘dossier’ levert hij een unieke bijdrage aan onze kennis over deze moord.

Wat krijgen we te zien? Hendriks reconstrueert de gebeurtenissen op de dagen 14, 15, 16 en 17 maart van het jaar 44 voor Christus. Op de veertiende is er nog niets aan de hand. Caesar loopt door Rome, woont een festival bij en dineert 's avonds bij zijn goede vriend Lepidus. De volgende dag (15 maart) moet hij een senaatsvergadering voorzitten. Zijn laatste voordat hij aan zijn veldtocht tegen de Parthen begint. Alleen doet zijn vrouw, Calpurnia, wel heel angstig die ochtend. Zij wil niet dat hij gaat en heeft gedroomd dat hij zal sterven. Dit is een slecht voorteken en even lijkt het alsof Caesar niet zal gaan. Hij wordt echter overgehaald door zijn vriend Decimus Brutus. En zo loopt voor de moordenaars alles toch nog volgens plan. De veldheer arriveert en wanneer de vergadering nog maar nauwelijks begonnen is, vermoorden ze hem.

Op de dag na de moord (16 maart) is Rome een verscheurde stad. Hendriks toont ons een chaotische en ook explosieve situatie. Aan de ene kant zijn er medestanders van Caesar: soldaten, veteranen, burgers en senatoren die veel aan de veldheer te danken hebben of nog van hem te goed hebben. Aan de andere kant zijn er de moordenaars en hun sympathisanten. Toch vindt de consul van dat moment, Marcus Antonius, een manier om de groepen tot elkaar te brengen. Hij belooft Caesars wetten van kracht te laten en spaart het leven van de moordenaars. Een knappe actie van Antonius, maar helaas verpest hij het weer door de volgende dag (17 maart) tijdens Caesars uitvaart de moordenaars in het openbaar keihard te veroordelen. De volkswede barst los en mensen gaan

op jacht naar de schuldigen. Het lichaam van Caesar wordt ondertussen in allerijl verbrand op het Forum, waar het de hele nacht onrustig blijft.

Tommie Hendriks baseert deze mooie gedetailleerde reconstructie op praktisch alle klassieke auteurs die de gebeurtenissen behandelen. Terecht noemt hij als belangrijkste bron Cicero, die alles zelf meemaakte en erover schreef in zijn brieven en redevoeringen. De teksten van deze tijdgenoot hebben Hendriks ook in staat gesteld de precieze datum en plaats van Caesars bijzetting vast te stellen. Naast Cicero noemt Hendriks Appianus als een minstens zo waardevolle bron. Deze Griekse auteur geeft een duidelijke chronologische opsomming van de feiten en daarbij valt op dat zijn relaas overeenkomt met wat Cicero vertelt. Hendriks noemt de overeenkomst tussen beide auteurs doorslaggevend en dat is natuurlijk zo.

Het onderzoek van Hendriks heeft zich geconcentreerd op het detail. De grote vragen die in het onderzoek naar de figuur van Julius Caesar een rol spelen, noemt hij echter wel. Hendriks is zich ervan bewust dat Caesar iemand was die voor historici niet simpel te duiden is en dat er alle ruimte is voor vragen. Was Caesar een man die zich een buitenstaander voelde en zich met geweld een plaats wilde verwerven in het centrum van de macht? Of was Caesar meer een gokker voor wie de Romeinse politiek een spel was dat hij wilde winnen? Dit soort vragen noemt Hendriks wel, maar hij gaat er niet verder op in. Zijn doel is de feiten op te sporen en te ordenen zodat er een compleet en betrouwbaar beeld ontstaat van die fatale dagen rond de dood van Julius Caesar in maart van het jaar 44 voor Christus. En in die opzet is de schrijver overtuigend geslaagd.

Minder geslaagd is de epiloog. Hendriks is bekend geworden als de Nederlandse vertaler van het boek van Francesco Carotta, *Was Jezus Caesar? Een onderzoek*. (Aspekt; 2002), en de ideeën van Carotta hebben hem aangesproken. Het is door anderen al eerder gezegd, maar de gedachtegang van Carotta is geen bijdrage aan de wetenschap. Van Jezus Christus is bekend dat hij een historische persoon was die in de omgeving van Jeruzalem bepaalde ideeën predikte en daar met zijn leven voor heeft moeten boeten. Hoe je ook over hem denkt, kwaad heeft hij niemand gedaan. Julius Caesar was ook een historische persoon waarvan het geboortejaartal en de sterfdatum bekend zijn. Hij leefde helemaal niet in de omgeving van Jeruzalem, maar in Rome. Bovendien kan van Caesar onmogelijk gezegd worden dat hij niemand kwaad gedaan heeft. Als generaal heeft hij zeker een miljoen Galliërs en anderen de dood ingejaagd en met geweld heeft hij een alleenheerschappij gerealiseerd.

Van Jezus Christus kan een mens nog zeggen dat het zielig was dat hij gedood werd, omdat hij eigenlijk niets gedaan had. Maar het wordt wel een beetje griezelig wanneer iemand de gewelddadige dood van een massamoordenaar en een usurpator ook zielig gaat vinden. Wie christelijk redeneert, zou eerder over de dood van Caesar zeggen dat wie het zwaard

opneemt door het zwaard vergaat. Gelukkig is Hendriks niet erg duidelijk in zijn steun voor de theorie van Carotta. Veel verder dan de suggestie dat het zou kunnen gaat hij niet. En zo blijft het boek wat het is, een voorbeeldige bronnenstudie.

Commentaar van de auteur van de besproken bronnenstudie.

De laatste twee alinea's van bovenstaande recensie hebben mij hogelijk verbaasd. Twee moderne historici die de historiciteit van Jezus Christus voetstoots aannemen. "Van Jezus Christus is bekend dat hij een historische persoon was" schrijven zij. Waarop baseren zij dat? Welke serieuze bronnen kunnen zij daarvoor aanvoeren?

WORDT VERVOLGD